

Rutiner om bruk av video-, lyd- og bildeopptak i undervisning/forskning/sosial aktivitet

Personopplysningsloven sier at alle opplysninger som identifiserer et enkeltindivid er personopplysninger. Dette innebærer at samtlige bilde, video- og lydopptak hvor den **enkelte kan gjenkjennes**, skal håndteres i samsvar med reglene for behandling av personopplysninger.

Daglig behandlings ansvarlig er ansvarlig for at behandlingen (bruk, lagring, sletting, utlevering mm.) skjer i samsvar med personvernregelverket og i tråd med VIDs prosesser, rutiner og valgte verktøy/systemer.

1. Virkeområde og avgrensninger

Veilederen har søkelys på bruk av video-, lyd- og bildeopptak i forbindelse med:

- 1) undervisning / opplæring / veiledning.
- 2) forskning.
- 3) sosial aktivitet /nyhet.

Veilederen vil både omtale regler som gjelder for opptak og regler for den videre behandling, herunder lagring og videre bruk. Veilederen gir praktiske råd om konkrete problemstillinger innenfor hvert av disse feltene, men ikke svar på alle spørsmål som kan dukke opp i praksis.

2. Målgruppe

Målgruppene for veilederen er personell som har ansvar for og / eller oppgaver i forbindelse med bruk av video-, lyd- og bildeopptak i undervisning, forskning, eller sosial samlinger.

Aktuelle brukere av denne veilederen vil blant annet være:

- personell med ansvar for undervisning, videoutstyr, opplæring.
- personell med ansvar for IT, teknisk utstyr og sikkerhet.
- forskere (forskningsansvarlig og prosjektleder), studenter.

I tillegg vil veilederen være aktuell for ledere med formelt databehandlingsansvar i virksomheten.

Leverandører av tekniske løsninger og tjenester innen video-, lyd- og bildeopptak forventes å ha kjennskap til kravene og vil ha nytte av veilederen i sitt arbeid for den databehandlingsansvarlige i virksomhetene. Det er imidlertid den databehandlingsansvarlige selv som er ansvarlig for personvernet og informasjonssikkerheten, og dermed for at leverandørene de benytter oppfyller lovkravene.

3. Definisjoner

Med ”**sensitive personopplysninger**” menes opplysninger om:

- a) rasemessig eller etnisk bakgrunn, eller politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning.
- b) at en person har vært mistenkt, siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling.
- c) helseforhold (helseopplysninger).
- d) seksuelle forhold.
- e) medlemskap i fagforeninger, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8).

Med ”**registrert/den registrerte**” menes den som opplysninger kan knyttes til, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 6. Eksempler og begreper som brukes om den registrerte er søker, pasient/bruker og tjenestemottaker. En ansatt kan være omfattet av begrepet.

4. Behandlingsgrunnlag

4.1 Samtykke

Lovgivningen oppstiller flere krav til hva som er et gyldig samtykke, og kravene vil variere avhengig av hva som er formålet med behandlingen.

Generelt stilles det krav om at samtykke skal være avgitt av en person med samtykkekompetanse. Samtykket skal være **informert, frivillig, uttrykkelig og dokumenterbart**.

For bruk av video-, lyd-, og bildeopptak vil det som hovedregel stilles krav om samtykke fra registrert til selve opptaket. Kravene som stilles til et gyldig samtykke vil imidlertid være forskjellig avhengig av type media som brukes og hvor inngripende bruken anses for å være og omtalen av de ulike formål. Grunnlaget for den videre behandlingen av video-, lyd- og bildeopptaket, herunder registrering og videreformidling, kan være **samtykke** eller **lovhjemmel**, for eksempel dokumentasjonsplikt.

Det finnes ingen lovbestemmelse som gjør unntak fra taushetsplikt for å kunne videreformidle personidentifiserbare opplysninger til opplæringsformål. Bruk av video-, lyd- og bildeopptak i personidentifiserbar form vil derfor **alltid kreve samtykke** fra den som opplysningene gjelder, dersom dette skal utleveres til **opplæringsformål**.

Den klare hovedregelen ved **medisinsk og helsefaglig forskning** er at dette skal baseres på samtykke. Helseforskningsloven inneholder imidlertid enkelte bestemmelser som gjør **unntak fra hovedregelen om samtykke**. Dette er snevre unntaksbestemmelser som bare kommer til anvendelse når nærmere bestemte vilkår er oppfylt. Det må begrunnes i søknaden til **REK** hvorfor prosjektet ikke skal innhente informert samtykke etter hovedregelen.

4.2 Lovhjemmel

Med behandlingsgrunnlag menes rettslig grunnlag for å foreta opptak. Aktuelle behandlingsgrunnlag utenom samtykke vil eksempelvis kunne være at opptaket er «nødvendig for å utføre en oppgave av allmenn interesse», jf. personopplysningsloven § 8,

bokstav d, eller at opptaket er unntatt flere grunnleggende krav etter personopplysningsloven av hensyn til ytringsfriheten, jf. § 7. Det kan kun gjøres opptak til uttrykkelig angitte formål som er saklig begrunnet i virksomheten. Opptak i forelesninger- og kurssituasjoner mv. vil i de fleste tilfeller klart omfattes av et formål som er saklig begrunnet i VIDs primærvirksomhet; forskning, utdanning, innovasjon og formidling.

For hver gang det skal gjøres nye lyd- og/eller video, bildeopptak må det vurderes konkret om det foreligger behandlingsgrunnlag for det enkelte opptaket. Det vil ikke være aktuelt å vurdere det rettslige grunnlaget generelt for hele VID, og samtykke må innhentes for hvert opptak/opptaksserie. Opptak kan ikke benyttes til andre formål uten at det foreligger nytt behandlingsgrunnlag, herunder nytt samtykke.

5. Bruksformål

Opptak av lyd og/eller video, bilde gjort til ett bestemt formål kan ikke benyttes til annet formål enn det som gjaldt på opptakstidspunktet, uten at ny vurdering av behandlingsgrunnlag er gjort.

6. Reduksjon av antall personidentifiserende faktorer i lydopptak/ video/bilder

Normalt vil det ikke være nødvendig å bruke personidentifiserbare opplysninger i forbindelse med opplæring. Video-, lyd- og bildeopptak bør derfor som hovedregel brukes i anonym form. Personell kan da uten hinder av taushetsplikten utlevere video-, lyd- og bildeopptak til opplæringsformål. For å sikre anonymisering av video-, lyd- og bildeopptak som identifiserer registrert, kan ansikter sladdes og stemmer fordreies, opplysninger om geografi som stedsnavn og institusjon intervjuede er knyttet til skal ikke oppgis uten at det er nødvendig for datamaterialet. I noen tilfeller bør du kanskje vurdere pseudonymisering av video-, lyd- og bildeopptak ved bruk av stemmeskifter/taleforvrengning (egen programvare).

7. Publisering av lydopptak/video/bilder

Dersom video-, bilde og/eller lydopptak av personer som kan gjenkjennes skal publiseres offentlig (f.eks. på internett, intranettet, i læringsstøttesystem, i trykt versjon) må samtykke innhentes fra den som er avbildet. Samtykket må være skriftlig eller kunne dokumenteres på annen måte, f.eks. elektronisk.

Det følger av åndsverkloven av 15. juni 2018 § 104 at fotografi som avbilder en person, ikke kan gjengis eller vises offentlig uten samtykke fra den avbildede. **Unntak gjelder hvis:**

- avbildningen har aktuell og allmenn interesse.
- avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet.
- bildet gjengir forsamlinger, folketog i friluft eller forhold eller hendelser som har allmenn interesse.

8. Særlig om bruk av lydopptak/video/bilder i undervisning

8.1 Faglærer eller ansvarlig personer

Hvis det er studenter til stede, skal det være tydelig merket ved inngangen og i rommet at undervisningen blir filmet.

Video- og / eller lydopptak av studenter slik at de kan gjenkjennes, krever samtykke fra studenten. Samtykket skal tilfredsstillende kravene til gyldig samtykke, se punktet Samtykke som rettslig grunnlag, og skal kunne dokumenteres.

Dersom videoopptak av studenter er en obligatorisk del av undervisningen for at læringsmålene skal nås, skal det fremgå av studieplanen. I slike tilfeller er det rettslige grunnlaget for bruk av video universitets- og høyskoleloven § 4-15, uten samtykke.

Det er VIDs valgte læringsplattformer som har godkjent databehandleravtalen som skal brukes til å koordinere og administrere emneinnhold, til kommunikasjon i undervisningen mm. (Se lagringsrutiner om forskjellige typer informasjon.)

Veileder for studentprosjekt skal sørge for at studenter er kjent med reglene for behandling av personopplysninger i forbindelse med studentprosjekt.

8.2 Studenter

Video- og / eller lydopptak av undervisning krever samtykke fra faglærer. Dersom opptaket skal legges ut på internett, skal VIDs samtykkeskjema brukes.

Studenter som ønsker å ta opptak (video-, og/eller lyd) av undervisning må ha samtykke fra faglærer hvis det ikke foreligger vedtak om tilrettelegging.

Studenten kan kun bruke opptaket i forbindelse med egne studier. Studenten kan ikke bruke opptaket på annen måte eller publisere opptaket uten faglærers skriftlige samtykke (f.eks. på internett eller i andre sammenhenger).

Hvis studenter i praksis skal ta bilde eller video-, og / eller lydopptak av personer, krever dette samtykke fra personen, jf punktet Samtykke som rettslig grunnlag. Bilde, video-, eller lydopptak av mindreårige krever samtykke fra foreldre eller foresatte. Bilder fra praksis skal ikke legges ut på internett/sosiale medier.

Ved behandling av personopplysninger i forbindelse med bachelor-, master-/ hovedoppgave og doktorgrad se rutiner for behandling av personopplysninger i forskning.

9. Opptaksutstyr og bruk av opptaksutstyr

VID har en felles utlånsordning for opptaksutstyr. Studenter og ansatte kan låne lydopptakere over en begrenset periode. Opptakerenhetene kvitteres ut og inn fra biblioteket ved de ulike studiestedene. Det skal ikke brukes enheter med nettilknytning til opptak av lyd/bilde i forbindelse med forskning. Dersom en student eller ansatt ønsker å benytte privat

utstyr, må dette være utstyr uten nettilkobling. Ved opptak av forelesninger, kan mobiltelefon eller andre enheter med nettilkobling benyttes, såfremt det ikke er svært sensitive persondata som skal behandles.

Enheter som har forbindelse med nett, for eksempel mobiltelefon og nettbrett, bør ikke brukes til opptak av bilder, lyd, video hvis det er svært sensitive persondata som skal behandles. Vi anbefaler bruk av diktafon med eksternt minnekort, eksempelvis er Olympus DM-720 og Sony PX4700, ekstra minnekort på 4 GB tilstrekkelig.

9. Kryptering

Opptaker kan brukes til flere prosjekter samtidig hvis den brukes kun av en person, men det anbefales at opptak overføres til kryptert enhet (minnepenn, ekstern harddisk) eller at intervju transkriberes så snart som mulig, slik at opptak kan slettes fra diktafon, kamera og video.

Minnebrikker eller disken i lydopptaksutstyr kan vanligvis ikke krypteres.

Dersom en opptaker brukes av flere personer samtidig, skal den kun brukes til ett prosjekt av gangen. Opptakene skal overføres på kryptert enhet og slettes på diktafonen så snart som mulig etter opptak. Dersom en diktafon skal brukes i nye prosjekt skal nye minnekort benyttes. Gamle minnekort destrueres.

Opptaker som inneholder personopplysninger skal oppbevares i låsbart skap når den ikke er i bruk. Andre krypterte lagringsenheter skal også oppbevares i låsbare skap.

Ta gjerne kontakt med IT avdeling dersom kryptering trengs.

10. Redigering og overføring av lyd/video/bilde filer fra en lagringsenhet til en annen

Lyd-/video-/bilde-filer med middels/høy grad av sensitivitet skal ikke redigeres eller lagres på PC tilknyttet nett, dersom de ikke er anonymisert.

Lyd/video/bilde filer kan redigeres på stasjonære og bærbare PCer som ikke har nettilkobling, enten permanent eller midlertidig. Med midlertidig menes at trådløst nettilkobling er slått av eller nettkabel er tatt ut. Dersom lydfil er mellomlagret på PC, må du sørge for at den blir fullstendig slettet før nett kobles til.

Med permanent menes at det ikke er teknisk mulig å koble PC'en til nett.

Grad av sensitivitet i materialet avgjør om du bør velge permanent eller midlertidig frakobling fra nett.

Du må forsikre deg om at uvedkommende ikke er i det rommet redigering av sensitivt materiale foregår.

11. Lagring av lyd/video/bilde filer

Lyd-/video-/bilde-filer kan lagres på krypterte minnepinner eller kryptert ekstern harddisk. Ansatte ved VID har kryptert harddisk på ansatt-PC, og ikke-sensitive lyd-/video-/bilde-filer kan som regel også lagres her.

Minnepinner eller eksterne harddisker bør lagres i et avlåst arkiv eller et skap som er adgangsregulert. Står skapet i et rom som er alminnelig tilgjengelig, anbefales det å bruke en safe eller at skapet har to dører, slik at det er vanskelig å bryte opp. Dersom skapet oppbevares i et rom som ikke er alminnelig tilgjengelig, kan det være tilstrekkelig med et ordinært låsbart skap.

Skap må være brannsikret og ha brannvarsler og brannslukkingsapparat/sprinkelanlegg i samme rom, dersom råmaterialet er viktige for å sikre etterprøvbareheten.

Dersom lyd-/video-/bilde-filer lagres på kontoret, skal kontoret låses når du forlater det.

Alternativt kan lyd-/video-/bilde-filer lagres på Tjeneste sensitive data (TSD). Ta kontakt med prorektor for forskning Bård Mæland for mer informasjon.

12. Sletting av lyd/video/bilde filer ved prosjektslutt

Data skal anonymiseres eller slettes etter prosjektslutt, og det innebærer at lyd/video/bildefiler skal slettes. Merk at data overført til minnekort/minnepinne aldri kan slettes helt. Dersom man har behandlet sensitive persondata, bør man destruere lagringsenheten, med mindre de skal gjenbrukes av eksakt samme person/personer. I så tilfelle anbefales man å bruke et program som fjerner dataene fullstendig fra minnekortet/minnepinnen.

Dersom langtidslagring av lyd/video/bilde filer er ønskelig med tanke på oppfølgingsstudier (forskningsformål), skal det søkes godkjenning av NSD og REK.

Referanser:

<https://ehelse.no/Documents/Normen/1%20Veiledere/Veileder%20video-%20lyd%20og%20bilde/Video-,%20lyd-%20og%20bildeopptak%20i%20helse-%20og%20omsorgssektoren%20-%20en%20veileder.pdf>

<https://innsida.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Samtykke+ved+foto+-+video+-+lyd>

<https://www.usn.no/forskning/publisere/retningslinjer-for-behandling-av-lydfiler-i-forskning-ved-usn-article218068-26849.html#kryptering>

Vedlegg:

Eksempel på informasjon til registrert og samtykkeskjema til video-, lyd- og bildeopptak i forbindelse med **[sett inn formål]** ved VID.

Bruk av video-, lyd- og bildeopptak i forbindelse med **[sett inn formål]**.

Opptaket brukes kun i de situasjoner der det er en nødvendig del av **[sett inn formål]**, og kan ikke benyttes til andre formål.

Opptaket eller opplysningene som framgår av opptaket vil lagres i henhold til personvernforordning og personopplysningsloven.

Det er frivillig!

Ved å signere samtykkeerklæringen aksepterer du bruk av video-, lyd- og bildeopptak i forbindelse med **[sett inn formål]**.

Dersom du ikke ønsker at det tas opptak, trenger du ikke å gi noen grunn.

<Beskriv kort hvilke konsekvenser for det vil ha at bruker ikke gir sitt samtykke til at video-, lyd- og bildeopptak benyttes>

Den som har samtykket til video/lyd/bildeopptak kan når som helst trekke samtykket tilbake. Dersom du trekker tilbake et samtykke under selve opptaket, må dette stoppes. Opptak som allerede er gjort, må da slettes, med mindre det som fremgår av opptakene anses som relevante og nødvendige for helsehjelpen. Tilbaketrekking av samtykke kan gjøres formfritt, dvs. på hvilken som helst måte.

Samtykkets omfang

VID er ansvarlig for bruk av video-, lyd og bildeopptak i forbindelse med **[sett inn formål]** (Databehandlingsansvarlig).

< Beskriv situasjonen opptaket vil bli gjort i, hva som vil bli vist på opptaket. Informasjonen skal være kort, konsis og dekkende for det som vil skje. Hvis andre enn behandlende personell skal gjøre opptaket må dette fremgå her.>

< Beskriv hvordan dette opptaket vil bli lagret, og hvorvidt andre virksomheter vil få tilgang til opptaket.>

Utlevering av opptak

Opptaket vil bli behandlet i samsvar med kravene i personopplysningsloven og rutiner for informasjonssikkerhet hos VID.

<Henvis til behandling av personopplysninger i brosjyre, på hjemmeside eller lignende her.>

Virksomheten må stryke alternativet som ikke passer:

<Alternativ 1>

Opptaket vil bli lagret på en måte som sikrer at bare **[virksomhet]** kan bruke det. Det vil alltid være under kontroll av virksomheten og vil ikke utleveres til andre. Når det vises frem vil det ikke bli lagt igjen kopier som andre kan benytte.

<Alternativ 2>

Opptaket vil bli brukt i forbindelse med veiledning for din behandler i forbindelse med spesialisering. Veilederen/ veilederne er tilknyttet **[veiledende virksomhet]**.

<Alternativ 3>

[Angi hvilke andre virksomheter / institusjoner] kan låne kopier av opptaket til samme formål, og under forutsetning av at de sikrer opptaket. Ved å henvende deg til **[sett inn navn]** kan du få en oversikt over hvem som har lånt opptaket. Når opptaket vises frem vil det ikke bli lagt igjen kopier som andre kan benytte.

Rett til innsyn

Du har rett til innsyn i opplysninger som er lagret om deg. Din innsynsrett er nærmere beskrevet i pasient- og brukerrettighetslovens § 5-1. Innsyn i opplysninger som er registrert om deg kan begjæres skriftlig og kan sendes til **[sett inn virksomhetens adresse]**.

Videoopptak og bilder lagres på frittstående lagringsenheter.